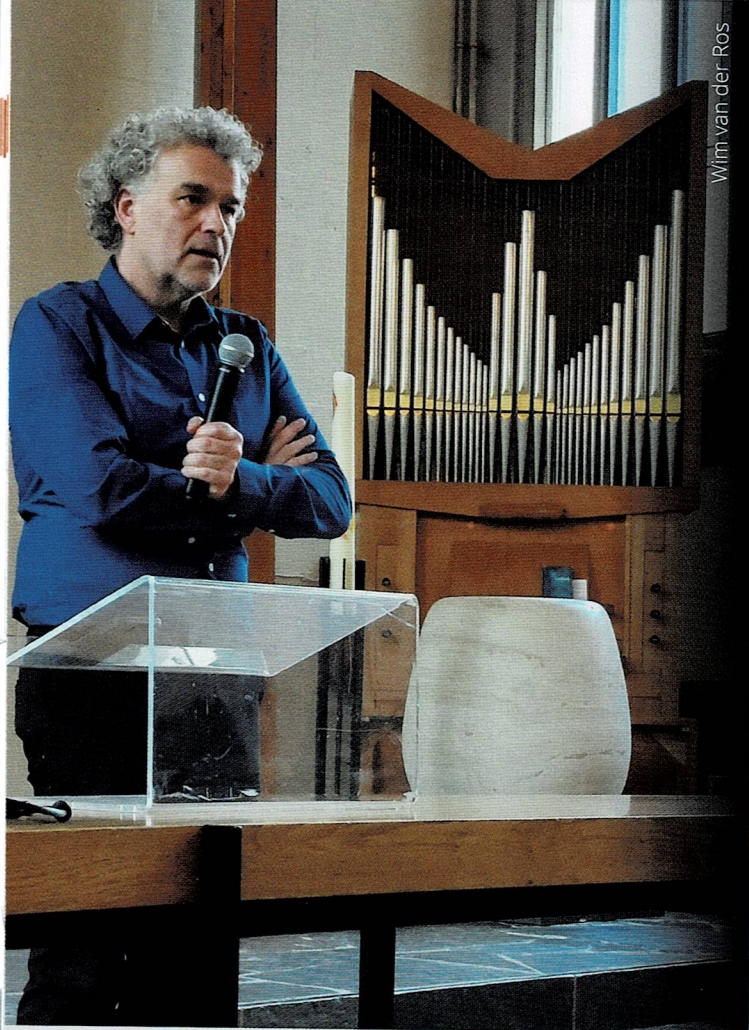

Wim van der Ros

Wim Diepenhorst tijdens zijn lezing.

Het Strümpfher-orgel in de Noordeinder Vermaning is één van de zeven 'stiefkinderen' die door Orgelmentoraat Alkmaar worden verzorgd.

Van 'Cieraat' tot sta-in-de-weg

Studiemiddag VMKE

Op vrijdag 27 oktober jl. belegde de Vereniging Mentoren Klinkend Erfgoed (VMKE) een studiemiddag in Amersfoort. Het doel van deze bijeenkomst was mentoren inzicht te geven rond beheer en behoud van monumentale orgels, voorbeelden te geven van lopende projecten en met elkaar van gedachten te wisselen. Ruim dertig deelnemers waren aanwezig in de Johanneskerk, waaronder Wim van der Ros.

Tekst: Wim van der Ros

Rijksmonumenten

In zijn inleiding 'Van 'Cieraat' tot sta-in-de-weg' nam Wim Diepenhorst, specialist Klinkende Monumenten van de Rijksdienst Cultureel Erfgoed (RCE), de aanwezigen mee 'op zoek naar een nieuwe functie voor Klinkend Erfgoed'.

Ons land telt circa 1530 monumentale orgels in rijksmonumenten, veelal kerken

met monumentale aanwijzing. Wim gaf aan dat momenteel gekeken wordt hoe ook de in deze monumenten geplaatste kabinetorgels – 'roerende goederen', niet 'nagelvast' – onder deze beschermde status kunnen gaan vallen. Bij de aanwijzing tot rijksmonument is er sprake van registratie en juridisch gezien van bescherming. Dat houdt in dat gemeentes daarbij

adviesplichtig zijn bij sloop, verplaatsing of herbestemming. De RCE adviseert hierbij de gemeente. Bij subsidies, los van de bekende zesjarige SIM, verstrekt de provincie restauratiesubsidies (maximaal 70% van het subsidiabele bedrag) die de RCE voor de provincie vaststelt. Daarnaast onderzoekt de RCE rond instandhouding van monumentale orgels zaken zoals

“circa 1530 monumentale orgels in ons land”

binnenklimaat,
houtaantasting, loodcorrosie
en materiaalonderzoek.

Stiefkinderen

Via een nieuwe functie op de website van de RCE, cultureelerfgoed.nl/onderwerpen/religieus-erfgoed/kerken-tellen, kan iedereen zich over circa 7100 kerken in Nederland laten informeren ten aanzien van onder andere status, bouwjaar en architect. Van deze kerken hebben momenteel ruim 1400 een andere bestemming dan hun oorspronkelijke. En uiteraard zijn er dan bij monumentale kerken de zorgen over de daarin geplaatste, vaak ook monumentale orgels. “Er wordt wel eens van ‘verweesde’ orgels gesproken, ik zou liever spreken over ‘stiefkinderen’, zij hebben een andere eigenaar, een andere ‘ouder’ gekregen”, aldus Wim Diepenhorst. Ook nieuwe eigenaren van monumentale kerken, of het nu stichtingen, bedrijven of particuliere eigenaren zijn, hebben volgens de erfgoedwet een onderhoudsplicht. Deze plicht geldt voor alles en is hoofdzakelijk gericht op het voorkomen van verval. Waar mentoren trachten – met name voor de eigenaren – een goed beeld te houden op de staat van onderhoud, is het natuurlijk ook goed om de ‘stiefkinderen’ waar mogelijk te laten klinken.

Wim Diepenhorst benadrukte dat de RCE slechts een adviserende rol heeft. Een gemeente is adviesplichtig, maar de RCE heeft geen sanctiemogelijkheden als een advies niet wordt opgevolgd.

Meer dan alleen onderhoud

In de volgende presentatie ging Gerrit Prins, secretaris van de VMKE en voorzitter van de Stichting Vrienden van het Orgel Alkmaar, in op de activiteiten van deze stichting in Alkmaar. Daar is onder andere een koppeling aangebracht tussen het

mentoraat en het doen klinken van de orgels in de stad. Op de Open Monumentendag 2019 – tevens Nationale

Orgeldag – is het Orgelmentoraat Alkmaar van start gegaan. Zeven mentoren namen waardevolle instrumenten onder hun hoede en helpen daarbij de eigenaren niet alleen bij de onderhoudssituatie maar ook bij het gebruik van hun orgel. De mentoren hebben voor de zeven ‘verweesde’ orgels via een Mentoraatloket een samenwerking gerealiseerd. Zo startte vanuit dit loket in 2022 het project ‘Leeghwaterconcerten’.

Vanuit deze samenwerking worden ook juist deze orgels betrokken in het laten klinken tijdens concerten. Gerrit Prins gaf aan dat er een nieuwe subsidieregeling monumenten is voor kerken, molens en weesorgels. Zo kan er nu subsidie aangevraagd worden door een instantie die zich sterk maakt voor het bespeelbaar houden van de weesorgels, waarvoor het Orgelmentoraat zich inzet. Daarbij benoemde hij de potentiële succesfactoren: lokaal/nabij, van onderop, betrokkenheid van de gemeente, nadruk op gebruik, clustervorming en coördinatie/stimulatie. Een prachtig initiatief dat navolging verdient!

Studenten en het orgelmentoraat

In het derde deel van de bijeenkomst ging Hans Steketee – van het NIVO – in op de betrokkenheid van orgelstudenten bij het mentoraat. Op zijn initiatief kunnen studenten hoofdvak orgel aan het Conservatorium van Amsterdam in de jaren 3 en 4 van de bachelor een keuzevak Orgelmentoraat volgen. Met als begeleider Pieter van Dijk vult de student – naast de bestaande cursus Orgelbouwkunde (2 x 56 uur) – 6 blokken van 28 uur in. Daaronder vallen ook een stage bij een orgelbouwer, een stage mentoraat op locatie en een stage organiseren en gebruik orgel op locatie. Hiermee vallen studiepunten te verdienen. Zo worden jonge organisten nadrukkelijker betrokken bij de onderdelen zoals het mentoraat, samenwerking, documentatie en de organisatie. Sinds 2019 wordt dit in Alkmaar al ingevuld en vanaf dit jaar ook in Leuven.

Inspirerend en leerzaam

De inleidingen leverden een prima discussie op. Daarbij werden ook in de ‘nazit’ denkbeelden uitgewisseld en gaf het prima initiatief in Alkmaar anderen ideeën mee om iets dergelijks te verwezenlijken rond hun activiteiten van het mentoraat. De voorjaarsvergadering van de VMKE is gepland op zaterdag 10 februari a.s. Zie hiervoor ook vmke.nl.

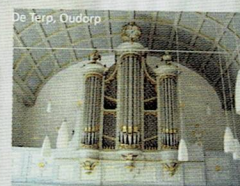
Weesorgels in Alkmaar

- Geen verbonden organist
- Geen bespelingen
- Geen kennis

7 Locaties:

- Dorpskerk Grootchermer
- Noordeinder Vermaning
- Zwarte Kerkje Zuidchermer
- Dorpskerk Stompertoren (wordt verkocht)
- Ger. Kerk Schermerhorn (wordt verkocht)
- Grote Kerk Schermerhorn
- De Terp Oudorp

Naber 1864
Strümpfler 1793
Assendelft ca. 1760
Naber 1863
Assendelft ca. 1760
Courtain/Leichel 1879
Ypma 1877

Vrienden van het Orgel
Orgelmentoraat Alkmaar

Een beeld uit de presentatie van Gerrit Prins.